

ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet

Esztétika BA sillabusz

a felvehető előadások és szemináriumok ismertetője
irodalomjegyzékkel

Az előadások és szemináriumok végleges helyét és idejét a
Neptun tartalmazza

2017-2018 - 2. félév

BBN-ESZ-101.01 Bacsó Béla: Bevezetés az esztétikába

Arisztotelész: A Poétika és értelmezései előadás

Időpont: csütörtök 10:45-12:15 MUK 34.

Arisztotelész műveinek jelentőségét aligha kell külön kiemelni, azonban hogy műve milyen jelentősen meghatározta az európai *esztétikai gondolkodást*, ám hogy újratelmezései között kiemelkedik az egzisztenciafilozófia és hermeneutika huszadik századi kezdete, ez talán kevésbé ismert. Itt mindenekeelőtt Heidegger korai Arisztotelész olvasatai (*Rétorika, Nikomakhoszi etika stb.*) döntőek. (Heidegger Gesamtausgabe 18. kötet és 22. kötet).

Az olvasatok olyan felismerésekre vezettek, hogy maga az aisztheszisz, nem receptív, hanem "magában növekvő" jellege folytán állandóan képi és újraképi a tudást, s egyben változó viszonylatok közt engedi kimondani (logosz) az így felismertet. A modernkori esztétikai megértés legnagyobb problémáját éppen ez jelenti, mit ismerünk fel így és nem másként (Gadamer) és ez egyben minden esztétikai-hermeneutikai kérdésfeltevés magva.

A Poétika bemutatását olyan művekhez kapcsolom, amelyek után Arisztotelész nem véletlenül fogott hozzá a poétikai elvek rögzítéséhez, Eric Voegelin joggal jegyezte meg A polisz világa – mítosztól a filozófiához című könyvében (Order and History Vol. II. 1987.), hogy a tragédia fejlődése Aiszkhülosztól Euripidészig reprezentatív kifejezése Athén politikai hanyatlásának. Vagy egy későbbi kiváló történész Ch. Meier (A görög tragédia politikai művészete 1988.) megállapítása szerint a görög néző a művekben éppen azt nyerte el, amire ennek a politikai kultúrának szüksége volt – egy távolságot a mindennapoktól. Ezért olyan görög tragédiákhoz is kapcsolódok, amelyek megmutatják a görög tragédia és a politikai/közös világ viszonyait.

A félév során a kezdeti fogalmi tájékozódást Heidegger említett (és más) előadásaiból is vesszük, mindenkor megnézve Arisztotelész adott művének szövegkontextusát, ugyanakkor olyan jelentős elméletírók műveit is használjuk a Poétika értelmezéséhez, mint K. von Fritz, Kommerell, Pohlenz, Schadewaldt, Ricoeur, Welsch stb

Vizsga szóbeli beszámoló az előadások és olvasott művek alapján történik.

Olvasni a vizsgára:

Arisztotelész – Poétika ford. Ritoók Zs. PannonKlett 1997.

Arisztotelész – Nikomakhoszi Ethika VI. könyv ford. Szabó M. Magyar Helikon 1971.

Arisztotelész – Rétorika II. könyv ford. Adamik T. Gondolat 1982.

S. Halliwell – Cselekmény és jellem, valamint R. Janko – A katharisztól az arisztotelészi középig in. Helikon 2002/1-2.

Aiszkhülosz – Perzsák in. Drámái Magyar Helikon 1971.

Szophoklész – Antigoné in. Drámái Európa kiadó 1979.

Euripidész – Bakkhánsnők Európa kiadó én.

Két dráma ismerete kötelező!

Továbbolvasóknak javasolt:

H.-G. Gadamer két görög tárgyú műve A filozófia kezdete kötetben Osiris-Gond 2000.

BBN-ESZ-201.04 Somlyó Bálint: Bevezetés a műértelmezésbe
Barthes, Blanchot, Foucault gyakorlat
Időpont: hétfő, 16:00-17:30, MUK 40

A kurzus célja alapvető szövegelemző készségek kifejlesztése. A félév során a 20. századi francia gondolkodás néhány meghatározó alakjának műértelmezéssel kapcsolatos szövegeiből válogatunk, középpontban a szerző és az írás kérdéseivel. Szemináriumi formában, a szövegértelmezésre koncentrálnak, kettős értelemben is: a szövegeink is az értelmezés problémáiról szólnak majd, az órák pedig ezeknek az értelmezésről szóló szövegeknek az értelmezéséről. Véglegesen az órán döntünk majd a szövegekről, de biztosan benne lesz Barthes-tól A szöveg öröme és A szerző halála, Foucault-tól a Mi a szerző, Blanchot-tól fejezetek Az irodalmi térből. Jegyet szemináriumi dolgozattal lehet szerezni, aktív órai munka a jegyszerzés előfeltétele.

BBN-ESZ-201.05 Teller Katalin: Bevezetés a műértelmezésbe
Strukturalista és posztstrukturalista műértelmezés gyakorlat
Időpont: csütörtök 12:30-14:00 MUK -132.

A szeminárium a 20–21. század két paradigmatisz műelemzői eljárását térképezi fel. Megvizsgáljuk, mennyiben váltják be a teoretikus alapvetéseket az orosz formalizmus és a részben belőle építkező prágai strukturalista iskola egyes elméleti szövegeiből kiinduló műelemzések. Az érett strukturalizmus és posztstrukturalizmus elbeszélés-elméleti vonatkozásaival és elemzésben való alkalmazásaival Roland Barthes tanulmányai alapján foglalkozunk. A posztstrukturalista megközelítések közül a dekonstruktivista és a gender-elméletek köréből származó irodalmi olvasatokat vesszük példaként.

Az értékelés az órai munka és egy műelemző szemináriumi dolgozat alapján történik.

Kötelező primér olvasmányok:

Emily Brontë: Üvöltő szelek (több kiadás)

Nyikolaj Gogol: A köpönyeg (több kiadás)

Ian Fleming: Goldfinger (több kiadás)

Edgar Allan Poe: Monsieur Valdemar kóresete tényszerű megvilágításban (több kiadás)

Rainer Maria Rilke: Képek könyve (több kiadás)

Kötelező szakirodalom:

Roland Barthes: A műtől a szöveg felé. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 95–99.

Roland Barthes: Egy Edgar Poe-mese textuális elemzése. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 137–153.

Roland Barthes: Bevezetés a történetek strukturális elemzésébe. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla: A modern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 1998, 527–542.

Paul de Man: Szemiotika és retorika. In: uő: Az olvasás allegóriái. Budapest: Magvető 2005, 13–31.

Paul de Man: Trópusok (Rilke). In: uő: Az olvasás allegóriái. Budapest: Magvető 2005, 32–71.

- Borisz Eichenbaum: A „formális módszer” elmélete. In: uő: Az irodalmi elemzés. Budapest: Gondolat 1974, 5–40.
- Borisz Eichenbaum: Hogyan készült Gogol *Köpönyege*. In: uő: Az irodalmi elemzés. Budapest: Gondolat 1974, 58–78.
- Roman Jakobson: Nyelvészet és poétika. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla: A modern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 1998, 449–456.
- Susan S. Lanser: Egy feminista narratológia felé. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 520–537.
- Beth Newman: „A szemlélő helyzete”: Nemi szerepek, narráció és tekintet az *Üvöltő szelek*ben. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 583–600.
- Viktor Sklovszkij: A művészet mint fogás. In: Fresli Mihály – Molnár Angelika (szerk.): A szó feltámasztása. Szombathely: Nyugat-Magyarországi Egyetem – Savaria University Press 2016, 13–31.

**BBN-ESZ-212.01 Bárány István:
Művészetelmélet-történet 1. gyakorlat**
Időpont: péntek 14:15-15:45 MUK 42.

A művészetelmélet-történet I. szeminárium a művészetelmélet-történet előadásorozat áttekintését egészíti ki. Az óra célja egy-egy jelentős mű részletes elemzése, feldolgozása.

**BBN-ESZ-222.02, 402 Seregi Tamás: Művészetelmélet-történet 2.
Kant Ítéleterő kritikája gyakorlat**
Időpont: kedd 14:15-15:45 MUK -132.

A kurzuson Immanuel Kant esztétikai főművét olvassuk jelenkori perspektívából. Kitérünk a szép fogalmának történetére és mai változataira, az érdeknélküliség esztétikai és művészetelméleti kérdésére, az ízlés fogalmának a művészetelméletből való eltűnésére, az ízlés szociológiájára, a természet és a művészet viszonyára, az esztétikai és a művészeti érték problémájára.

**BBN-ESZ-231.02 Bacsó Béla: Művészetelmélet-történet 3.
Gadamer és a művészetek előadás**
Időpont: kedd 12:30-14:00 MUK 40.

A félév során Gadamer esztétikai hermeneutikájának kezdeteire visszatekintve kísérlem meg az esztétikai hermeneutika legfőbb elveit feltárni. Hermeneutika és esztétika belső feszültségét mi sem mutatja jobban, mint Gadamernek az a gondolata, hogy *az esztétikának fel kell oldódnia a hermeneutikában*.

Az előadások kitekintenek a görög tárgyú és megalapozó írásokra is.

BBN-ESZ-241 Nemes Z. Márió – Seregi Tamás: Kortárs

művészetelméletek előadás

Időpont: szerda 17:45-19:15, MUK 42.

A kurzus áttekintést nyújt a legfontosabb 1945 utáni nyugati művészetelméleti irányzatokról tisztázva ezek előzményeit is: a művészetfogalom változásait a formalizmustól, a marxizmustól és a strukturalista művészetelméleti koncepcióktól kezdve a hermeneutikán és fenomenológián át a különböző posztstrukturalista ihletésű és analitikus megközelítésekig követjük nyomon.

A vizsga két részből (írásbeli és szóbeli) áll.

MENETREND

1. Formalizmus

Clement Greenberg: Modernista festészet, <http://laokoon.c3.hu/szamok/7.html>.

2. Strukturalizmus

Roman Jakobson: Két verselemzés. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitívizmustól a strukturalizmusig. Osiris, Budapest, 1998, 470–478.

3. Hermeneutika, recepcióesztétika

Hans-Georg Gadamer: Igazság és módszer, Osiris, Budapest, 2003, 343–379.

4. Marxizmus

Theodor W. Adorno: A művészet és a művészetek. In: uő: A művészet és a művészetek. Irodalmi és zenei tanulmányok. Helikon, Budapest, 1998, 7–22.

5. Posztstrukturalizmus, dekonstrukció

Craig Owens: Az allegorikus impulzus. Egy posztmodern elmélet felé. I–II. rész. In: Enigma 66 (2010), 24–39. és 67 (2010), 5–20.

6. Pszichoanalízis

Paul Ricoeur: Freud filozófiai interpretációja. In: Bókay Antal – Erős Ferenc (szerk.): Pszichoanalízis és irodalomtudomány. Filum, Budapest, 1998, 253–263.

7. Antropológiai esztétika

Clifford Geertz: A művészet mint kulturális rendszer. In: uő: Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások. Budapest, Osiris, 1994, 239–267.

Helmuth Plessner: A színész antropológiája, fordította Besze Flóra (kézirat)

8. Nem-hermeneutikai esztétika, performativitás

Erika Fischer-Lichte: A performativitás esztétikája. Balassi, Budapest, 2009, 9–35.

Hans Ulrich Gumbrecht: Történetiség és esztétika. In: uő: Szellemtudományok – mi végre? Budapesti előadások. Kijárat, Budapest, 2013, 69–92.

9. Poszthumán esztétika

Donna J. Haraway: Kiborg kiáltvány: tudomány, technika és szocialista feminizmus az 1980-as években. In: Replika, 2005. november, 107–139.

Gilles Deleuze – Félix Guattari: KAFKA – A kisebbségi irodalomért. Qadmon, Budapest, 2009, 19–85.

10. Kultúrakutatás

Raymond Williams: A kultúra elemzése. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. A posztstrukturalizmustól a posztkolonialitásig. Osiris, Budapest, 2002, 385–395.

Ian Hunter: Esztétika és kritikai kultúrakutatás. In: Wessely Anna (szerk.): A kultúra szociológiája. Osiris, Budapest, 1998, 71–95

11. Analitikus esztétika, pragmatizmus

Arthur Danto: Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet? In: uő: Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet? Atlantisz, Budapest, 1997, 15–36.

Nelson Goodman: Az újraalkotott valóság. In: Horányi Özséb (szerk.): A sokarcú kép. Typotex, Budapest, 2003, 41–68.

Richard Shusterman: Szomaesztétika. Javaslat egy új diszciplínára. In: uő: Pragmatista esztétika. A szépség megélése és a művészet újragondolása. Kalligram, Pozsony, 2003, 469–503

12. Intézmény-elmélet

Arthur Danto: „A művészetvilág”. In: Enigma 1994/4, 41–52.

Pierre Bourdieu: A művészet szabályai. Az irodalmi mező genezise és struktúrája. Budapest: BKF, 2013, 308-335.

13. Intermedialitás

Irina Rajewsky: Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality, http://cri.histart.umontreal.ca/cri/fr/intermedialites/p6/pdfs/p6_rajewsky_text.pdf.

Jens Schröter: Analóg/digitális. Referencialitás és intermedialitás. In : Apertúra, 2012. tavasz, <http://uj.apertura.hu/2012/tavasz/schroter-analogdigitalis/>.

BBN-ESZ-242 Sajó Sándor: Kortárs művészetelméletek

Illúzió gyakorlat

Időpont: szerda 09:00-10:30 MUK 42.

Az illúzió egyfelől hamis látszatot jelent, a valóssal (az igazzal, a valóban létezővel) szembeállítva. Ennek megfelelően, a filozófia egyik alapvető célkitűzése az illúzió kiküszöbölésére irányul. Ugyanakkor a kifejezésnek pozitív értelme is lehet, mint például a művészi illúzió esetében. A félév során egyebek mellett a következő kérdésekre próbálunk választ találni: megállapítható-e és hogyan, hogy valami az illúzió előbbi vagy utóbbi esete? Nincsenek-e olyan illúziók, amelyek kiküszöbölhetetlenek, tehát még akkor is, ha tudjuk, hogy valami illúzió, képtelenek vagyunk megszabadulni tőle. Miben áll a pozitív értelemben vett illúzió jelentősége? A félév során Descartes, Kant, Marx, Freud, Sartre, Derrida és mások írásait olvassuk és vitatjuk meg.

BBN-ESZ-251.08 Pintér Tibor: Kanonikus művek elemzése:

A barokk opera előadás

Időpont: csütörtök 14:15-15:45 MUK 39.

Az opera létrejöttének esztétikai implikációi a késő-renaisszansz poétikája alapján: zenedráma a 17. századi modernizmusban (a firenzei camerata és Monteverdi). Retorika és reprezentáció: a figuratív zenei beszéd és a színpadi-zenei szenvedélyábrázolás. A francia barokk opera és a klasszicista tragédia kapcsolata: Lully és Racine. Az opera mint barokk ösztönművészeti alkotás: zene, költészet, dramaturgia, szcenika, kosztüm, taglejtés. Az opera seria változatai: a velencei operától a buffonista harcig.

BBN-ESZ-251.09 Darida Veronika: Kanonikus művek elemzése

Ibsen: Peer Gynt előadás

Időpont: kedd 10:45-12:15 MUK 39.

A kurzus bevezetéseként megvizsgáljuk Ibsen *Peer Gynt*jének az életműben való elhelyezkedését és irodalomtörténeti recepcióját, valamint színházi hatástörténetét. Ezt követően tárgyaljuk a legfontosabb színpadra állításait, különös tekintettel Ingmar Bergman (1957, 1993), Peter Stein (1981), Patrice Chéreau (1981), Luca Ronconi (1995), Stéphane Braunschweig (1996), Peter Zadek (2004), Robert Wilson (2005) rendezői koncepcióira. Kitérünk a kortárs, fontos magyar bemutatókra is (Krétakör, Örkény, Független Színház, Káva). Majd a darab szoros, filozófiai és színházi szempontokat egyaránt figyelembe vevő, elemzésére vállalkozunk. Végül

egy napjainkban is látható előadást elemzünk (melyet 2017-ben az év legjobb előadásának választottak) a Stúdió K Színház helyspecifikus *Peer Gynt*-jét.

BBN-ESZ-251:29 Bartha Judit: Kanonikus művek elemzése

Virginia Woolf: Mrs. Dalloway előadás

Időpont: szerda 10:45-12:15 MUK 40.

Virginia Woolf *Mrs. Dalloway* (1925) című regényének olvasása megidézi az 1910-es években alakuló Bloomsbury-kör avantgárd esztétikáját, az angol író nő alkotói pályáját, feminista elképzeléseit, filozófiai, képzőművészeti ihletésű modernista regényteóriáját és -praxisát (tudatfolyam-ábrázolás, impresszionista „képiség”, költői szimbolizmus és formalizmus), valamint műve intertextuális továbbélését napjainkban.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga.

BBN-ESZ-251:34 Somlyó Bálint: Kanonikus művek elemzése

Goethe: Vonzások és választások előadás

Időpont: hétfő 12:30-14:00 MUK 39.

Ez egy sajátos kanonikus-mű változat. Valójában párhuzamos elemzés, amelynek tárgya a Goethe-regény szembesítése egy kongeniálisnak tekinthető róla szóló elemzéssel, a Walter Benjaminéval. Ennyiben egyszerre jelent műelemzést és esztétikai szövegelemzést. Ráadásul a Benjamin-szövegnek egyszerre célja példaértékű műelemzést létrehozni, mintegy a művészetkritika feladatának paradigmájaként, másfelől az elemzésének szerves része a számvetés az addigi Vonzások-elemzésekkel, ami igen értékes adalék egy keletkezése óta sokat vitatott de vitathatatlannak jelentőségű mű kanonizációs folyamatáról.

További adalékként a párhuzamossághoz: a regény maga erősen bölcséleti természetű (is), ezért elemzése egyben számvetés Goethe természet- és művészetfilozófiai elképzeléseivel.

A mű sokrétűsége és a kettős perspektíva miatt számos eltérő előadásmenet elképzelhető, itt csak egy lehetséges változatot vázolnék.

1. előadás

A mű tárgya és a kritikus feladata: pszichológiai kísérlet vagy fiktív társadalmi lombik. A házasság anatómiája vagy történetfilozófiai modell.

2. előadás

Tárgyi tartalom és igazságtartalom viszonya a művekben Benjamin alapján, avagy kommentár és kritika. Történeti összefoglaló a korabeli tárgymeghatározásokról.

3. előadás

Természeti tér és társadalmi tér. A természeti metaforika szerepe a műben (kémiai metaforák, kertművészet és gazdaság, természetes és mesterséges viszonya, természetátalakítás és pedagógia).

4. előadás

Sors és mítosz, áldozat és megváltás. A cím jelentősége, Benjamin Goethe-értelmezésének mítosz-felfogása, a bűn mint megmaradás a sors terében.

5. előadás

Előjelek és babona. Eduard névváltoztatása, az elkapott avatási kehely, motívumkezelés (áradás, vízmetaforák, fasor, a gyermek vízbeveszése)

6. előadás

Goethe természetfogalma és az Urphänomen problémája. A mű maga mint kísérlet a természet ősjelenségének megjelenítésére.

7. előadás

A látszat és a láthatóság kérdése. Kerttervezés, kilátás, az élőkép és Ottilia a halott gyerekekkel, a gyűjtő és a camera obscura.

8. előadás

Benjamin a szép látszatról és a kifejezésnélkülről. Ottilia alakjának középponti volta.

9. előadás

Szerkezeti problémák, a betéttörténet tükörszerű kompozíciós és tartalmi jelentősége: vajon a „csodálatos szomszéd gyerekek“ története őrzi-e a regény titkát.

10. előadás

Értelmezési viták a hagyományban – vajon erkölcstelen-e a mű?

11. előadás

Lehetséges végkövetkeztetések, Ottilia felmagasztalódásának kérdése

Tájékoztató irodalom:

Walter Benjamin: *Goethe: „Vonzások és választások“*, in: uő: *Angelus Novus*, Magyar Helikon, 1980. 97-191.o.

David E. Wellbery: *Die Wahlverwandschaften* (1809), in: *Goethes Erzählwerk*. Hrsg. Von Paul Michael Lützeler und James E. Mcleod, Philip reclam jun. Stuttgart, 1985, 291-318.o.

Hartmut Böhme: *„Kein wahrer Prophet“*. *Die Zeichen und das Nicht-Menschliche in Goethes Roman „Die Wahlverwandschaften“*, in Greve, Gisela (Hg.): *Goethe. Die Wahlverwandschaften*, Tübingen 1999. 97-125.o.

A félétet kollokvium zárja.

BBN-ESZ-261.18 Bartha Judit: Műelemzés

Kleist: Kohlhaas (adaptációk) gyakorlat

Időpont: kedd 10:45-12:15 MUK 42.

A szemináriumon Heinrich von Kleist: *Kohlhaas Mihály* (1810) című kisregényét, és annak néhány ismert adaptációját elemezzük. A részletesen tárgyalt művek: Sütő András: *Egy lócsiszár virágvasárnapja* (dráma és színházi előadás), Tasnádi István: *Közellenség* (dráma és színházi előadás), Gábor Sára és Hegymegi Máté: *Kohlhaas* (dráma és színházi előadás), E. L. Doctorow: *Ragtime* (regény és film).

A teljesítés feltétele: órai munka és szemináriumi dolgozat.

BBN-ESZ-261:39 Károlyi Csaba: Műelemzés

Kritikaírás gyakorlat

Időpont: kedd 14:15-15:45 MUK 40.

A kurzus célja: ismerkedés a napi és hetilapokba való rövid könyvkritikák írásával. A recenziók írását csak a gyakorlatban lehet megtanulni, ezért az órákat a következő rend szerint képelem el: az első alkalommal megadok kb. 10-15 mostanában megjelent könyvet (főleg kortárs magyar szépirodalmi köteteket), ezek közül minden résztvevőnek választania kell egyet, és 3-4 flekkes (max. 6000 karakteres) bírálatot kell írnia róla. Az órák az elkészült szövegek megbeszélésére épülnek, lehetőleg úgy, hogy egy alkalommal két, ugyanarról a témáról szóló kritikát beszélünk meg.

BBN-ESZ-261.12 Pintér Tibor: Műelemzés

Zenészregények és -novellák gyakorlat

Időpont: kedd 12:30-14:00 MUK 42.

A szemináriumon a zenész típus- és személyiségváltozataival kívánunk közelebb kerülni a zenéről és a zenész alakjáról alkotott irodalmi elképzelésekhez. A félév folyamán a kiválasztott műveket közösen diszkusszáljuk. A közös műértelmezéseket előre vállalt referátumok indítják, azaz a félév során mindenki tart egy referátumot. Néhány ötlet: Mörike: Mozart prágai utazása; Hoffmann: Kreisleriana, Gluck lovag, Don Juan; Tolsztoj: Kreutzer-szonáta; Cholnoky Viktor: Tartini ördöge; Delblanc: Heréltek; Carpentier: Barokk zene; Bernhard: A menthetetlen.

BBN-ESZ-261.19 Teller Katalin: Műelemzés

A vakság motívuma gyakorlat

Időpont: péntek 10:45-12:15 MUK 42.

A szemináriumon – a motívum irodalmi használatát áttekintő történeti bevezető után – egy-egy tematikus csomópont köré csoportosítva elemzünk a vakságot tematizáló, főként 20. századi írásműveket. A látás elvesztésének kihatását a nemi szerepekre, a képleírás és képpolitika összefüggéseit éppúgy tárgyalni fogjuk, mint a vakság motívumának metaforikus és antiutópikus használatát prózai művekben. Két magyar irodalmi példa alapján kitérünk a félszeműség fikciós megjelenítésére és értelmezési lehetőségeire is.

Az értékelés az órai aktivitás, egy szakirodalmat ismertető kiselőadás és műelemző szemináriumi dolgozat alapján történik.

Kötelező olvasmányok:

Jorge Luis Borges: A vakság (1980),

<ftp://ontologia.hu/Language/Hungarian/Crawl/MEK/mek.oszk.hu/00400/00461/html/borges42.htm#xix>

Bertolt Brecht: Háborús kiskaté (1955). Budapest: Zrínyi 1980.

Cholnoky Viktor: Trivulzio szeme (1906, novellák),

<http://mek.oszk.hu/06200/06242/06242.htm#49>

Esterházy Péter: Hahn-Hahn grófnő pillantása (1990, több kiadás)

Gert Hofmann: Vak vezet világtalant (1985). Budapest: Európa 1989.

Henrik Ibsen: Vadkacsa (1885, több kiadás)

Kafka Margit: Mélységek fölött (1907),

<http://mek.oszk.hu/04500/04566/html/csendesv0019.html>

José Saramago: Vakság (1995). Budapest: Európa 2008.

H. G. Wells: A vakok országa (1904/1939):

<http://mek.oszk.hu/00500/00532/html/02.htm>

BBN-ESZ-261:23 Bartha Judit: Szakmai tudományos írásgyakorlat

Szakszövegírás gyakorlat

Időpont: szerda 12:30-14:00 MUK -132.

A kurzus bevezetést nyújt a tudományos munkák írásába az anyaggyűjtéstől a munkaterv és a szerkezeti vázlat elkészítésén át a végső szöveg kialakításáig. A félév során áttekintjük a különböző tudományos műfajokat különös tekintettel a témaválasztás, a terjedelem, a tagolás és a strukturálás, az érvelés, a stílus, a hivatkozások és az irodalomjegyzékek szabályaira.

A teljesítés feltétele az órai részvétel mellett a megadott határidőkre elkészített anyagok leadása, amelyek a következők: az egyénileg választott témákhoz szerkezeti vázlat, bibliográfia, rezümével ellátott hat-nyolc oldalas dolgozat elkészítése, valamint egy másik dolgozathoz egyoldalú recenzió megírása.

BBN-ESZ-271.09 Teller Katalin: Ágazati esztétikák

A menekülés irodalma előadás

Időpont: csütörtök 10:45-12:15, MUK 42

Az előadás a menekülés, a kényszerű vándorlás motívumát vizsgálja a 20. és 21. század irodalmának kontextusában. Az elűzetés tapasztalatát és specifikusan irodalmi ábrázolásmódját négy téma köré csoportosítva tárgyaljuk: a diktatúrákból való menekülés feldolgozását Jefroszinyija Kersznovszkaja visszaemlékezéseiben, Klaus Mann memoárjából vett részletekben és W. G. Sebald retrospektív elbeszélés-füzérében követjük nyomon. Egy palesztin menekülttáborban szerzett tapasztalatok képregénybeli megjelenítésére Leila Abdelrazaq műve szolgál példaként. A délszláv háborúk idejét tematizáló írások közül Slavenka Drakulić dokumentumregényének egy részlete, Dubravka Ugrešić fikcionális szövege és Danyi Zoltán háborús traumákat tematizáló regénye lesz az elemzés tárgya. A félélet a hatóságok szerepét hangsúlyosan tematizáló két alkotással zárjuk: *A bécsi tolmács* egy Magyarországot a rendszerváltáskor elhagyó értelmiségi útját és rendőrségi tolmácsként való tevékenykedését jeleníti meg, míg Jakob Brossmann dokumentumfilmje a Lampedusai menekülttáborok és a sziget lakóinak életét mutatja be.

Az értékelés írásbeli vizsga alapján történik.

Kötelező primér irodalom:

Leila Abdelrazaq: Baddawi. Just World Books 2015.

Danyi Zoltán: A dögeltakarító. Budapest: Magvető 2015.

Engel Edit: A bécsi tolmács. Budapest: Noran–Libro 2012.

Slavenka Drakulić: Frida és a fájdalom (részlet). In: Lettre 2012/ősz, <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00070/drakulic.htm>

Jefroszinyija Kersznovszkaja: Mennyit ér egy ember? Budapest: M-érték 2012, 217–274.

Klaus Mann: Tudósítás egy életről. Budapest: Európa 1987, 332–520.

W. G. Sebald: Kivándoroltak. Budapest: Európa 2006.

Dubravka Ugrešić: A fájdalom minisztériuma. Budapest: L'Harmattan 2008.

Film: Lampedusa im Winter (A, 2016, r.: Jakob Brossmann)

Kötelező szakirodalom:

Iain Chambers: Migrating Modernities. In: Peter Leese – Carly McLaughlin – Władysław Witalisz (szerk.): Migration, Narration, Identity. Cross-Cultural Perspectives. Frankfurt am Main é. m.: Peter Lang 2012, 13–20.

Boris Groys: A menekült esztétikája. In: Lettre Internationale 1998/tavaszi, 13–15.

Edward W. Said: Reflections on Exile. In: uő: Reflections on Exile and Other Essays. New York: Granta 2001, e-könyv.

**BBN-ESZ-271.13 Darida Veronika: Ágazati esztétikák
Színházesztétika** előadás

Időpont: hétfő 16:00-17:30 MUK 39

A kurzus során áttekintjük a színházi reprezentáció 20. századi filozófiai megközelítéseit. Elsősorban Benjamin, Barthes, Sartre, Derrida, Deleuze színházi tárgyú írásait elemezzük, melyek főleg Brecht, Beckett, Artaud műveinek inspirációjára születtek. Mindeközben különös hangsúlyt fektetünk arra a kérdésre, hogy a kortárs filozófiai gondolkodásban hogyan jelenik meg a színház paradigmája (Nancy, Ranciere, Badiou, Agamben szövegeiben). A kurzus így a hagyományos filozófiai diskurzusból kiindulva, mely a reprezentáció, imitáció, pátosz, katarzis kérdéseit állítja a középpontjába, olyan teoretikus szövegekig jut el, melyek maguk is a színházat imitálják, fontos szerepet játszik bennük performativitás, és új értelmet adnak a „theatrum philosophicum” fogalmának.

BBN-ESZ-271.14 Papp Zoltán: Ágazati esztétikák

Művészet és politika előadás

Időpont: csütörtök 12:30-14:00 MUK 40

A félév első felében a politika és művészet viszonyára vonatkozó, történetileg igencsak sokféle elképzelések közül vizsgálunk néhány paradigmátikus és nagy hatású álláspontot Platónról Benjaminon át Rancière-ig. A kurzus második felében pedig egyes – kortárs vagy közelmúltbeli – művészeti mozgalmak, illetve akciók konkrét példáin vesszük szemügyre, hogy a művészet hogyan képes, vagy épp nem képes politikai célkitűzések szolgálatába állni. Az olvasandó szövegeket az első órán adom meg.

BBN-ESZ-281.15 Pálfalusi Zsolt: Az esztétika határtudományai

Nietzsche: A morál genealógiája előadás

Időpont: csütörtök 17:45- 19:15 MUK 40

A kurzus során Nietzsche: *A morál genealógiája* művével fogunk megismerkedni. A kurzus célja, hogy érthetőbbé tegyük a filozófiai irodalom egyik legizgalmasabb alkotásával, azzal a művel, melynek mondandója mindmáig az egyik legkeményebb kritikája a nyugati kultúrájának, fogalmisága a legsúlyosabb érveket állítja elénk erkölcsünk tisztázatlan (és tisztátalan) voltának okaként. A kurzus teljesítésének feltétele félév végi beszámoló.

BBN-ESZ-281 Bartha Judit: Az esztétika határtudományai

Kínaidoboz-világok előadás

Időpont: szerda 14:15-15:45 MUK 40.

„Vajon miért nyugtalanít bennünket, hogy az egyik térkép benne foglalja a másikban, s hogy ama ezeregy éjszaka benne van az *Ezeregy éjszaka meséi* című műben? Vajon miért nyugtalanít bennünket, hogy Don Quijote a *Don Quijoté*-t olvassa, Hamlet pedig a *Hamlet*-et nézi? Azt hiszem, rátaláltam a magyarázatra: az efféle megfordítások azt sejtetik, hogy ha lehetséges, hogy egy képzelet alkotta mű szereplői olvasók, illetve nézők, akkor az is lehetséges, hogy mi, olvasók, illetve nézők merő fikciók vagyunk.” (J. L. Borges)

A félév során a kínai dobozok mintájára felépülő elbeszélések és képek sajátosságait, valamint a hozzájuk kapcsolódó fontosabb elméleteket tekintjük át, mindenképp a (poszt)romantikus szerzőségelméletek és önreflexív narratív eljárások (pl. metalepszis, mise en abyme) vonatkozásában.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga.

BBN-ESZ-281.16 Pintér Tibor: Az esztétika határtudományai

A fonográftól a streamelésig: a hangfelvétel története előadás

Időpont: kedd 14:15-15:45 MUK 34.

A kurzus a hangrögzítés médiatörténetét mutatja be a fonográftól az internetes streamelésig. A hangfelvétel megjelenése és tökéletesedése gyökeresen átalakította zenéhez való viszonyunkat. Másfelől a hangrögzítés kiszélesítette a zene fogalmi kereteit. Harmadrészt meghatározó kultúrtörténeti szerepe lett: segítségével a hang bárki számára rögzíthetővé vált, így a publikus szférától a magánszféráig hozzájárult az emlékezet kultúrájának átalakulásához. A kuruson központi szerepet kapnak a hangfelvételek: zenei és színpadi előadóművészeti bejátszások és rögzítések, publikus beszédek, magánhangfelvételek.

BBN-ESZ-291 Szakdolgozati műhelyszeminárium
gyakorlat

BBN-ESZ-401.06 Seregi Tamás-Pintér Tibor: Választható előadás
A művészetek gyűrűje: a művészetfelfogás változó rendszerei előadás
Időpont: csütörtök 10:45-12:15 MUK 39.

A kurzuson a művészetek rendszerének problémájával foglalkozunk a reneszánsztól napjainkig. Kitérünk a paragoné vitára, az összművészet kérdésére, a művészeti ágak és műfajok hierarchiájának problémájára, a Művészet és a művészetek, a szépművészet és az iparművészet viszonyára stb.

BBN-ESZ-401.07 Pálfalusi Zsolt: Választható előadás
Az irónia fogalma (Platón, Kierkegaard) előadás
Időpont: szerda 17:45-19:15 MUK 40.

A kurzus célja megismerkedni a korai Kierkegaard kiemelkedő művével, az irónia fogalmával. A mű nem csak mind a mai napig a legkiérleltebb irónia felfogás, de egyben a kor egyik legkomolyabb klasszifikológiai munkája, mely esztétikai aspektusba helyezi Szókratész és a platonista filozófia kulcsfontosságú mozzanatait. A félév során tematikus sorrendben végig haladunk a mű legfontosabb fogalmain, szem előtt tartva azt a történelmi környezetet, amely Kierkegaard korában meghatározta a filozófia minden szegmensét. A kurzus teljesítésének feltétele félév végi beszámoló.

BBN-ESZ-402.32 Pálfalusi Zsolt: Választható szeminárium
Az irodalmi Übermensch (Nietzsche, Mann, Hesse) gyakorlat
Időpont: szerda 16:00-17:30 MUK 42.

A kurzus arra az elgondolásra épül, hogy már az ókor óta dívik a *nagy ember* kultusza, mely időről időre teret nyer az irodalomban. A romantika felnagyítva tárja eléink Faust, Manfred, Zarathustra alakjában mindazt, ami korábban részleteiben már megvolt. A kurzus során azon is elmeditálunk, vajon a modern irodalom jelentős része már az avantgárd megjelenésekor nem éppen a nagy ember kultuszával

fordul-e szembe, tendenciózan a tehetetlen kisembert állítva elénk, a gyenge, az esendő köznapit, a tipikust.

A kurzus teljesítésének feltétele aktív órai részvétel és félév végi beszámoló.

BBN-ESZ-402.33 Pintér Tibor: Választható szeminárium

Udvar és kultúra gyakorlat

Időpont: kedd, 17:45-19:15 MUK -132.

Az udvar a polgári világ tökéletes ellenmodellje, ugyanakkor benne alakulnak ki azok a társasági-társadalmi magatartásformák, amelyek a társas érintkezés mintáit adják meg a modern, polgári kultúra számára is. Ez a kettősség hol közelebb hozza, hol eltávolítja az udvari világot a modern társadalomtól. Alapkérdéseink a félév során a következők lesznek: az udvari ember eszméje és ennek közvetítése az udvari irodalomban; az ízlés normáinak megszületése; az univerzális ember kifejlődése az udvarban; a totális fejedelmi udvar: Versailles; a sajátosan udvari művészet: zene, dráma, képzőművészet; a reprezentációs és a polgári nyilvánosság kettőssége.

BBN-ESZ-402.34 Horváth Ágnes: Választható szeminárium

Az arc – irodalomban és képzőművészetben: Dosztojevszkij, Flaubert, Apollinaire, Cocteau, Vajda Lajos, Rembrandt – és a felmerülő mások gyakorlat

Időpont: hétfő, 12:30-14:00 MUK 42.

BBN-ESZ-402.35 Nemes Z. Márió: Választható szeminárium

Twin Peaks – David Lynch esztétikája gyakorlat

Időpont: szerda, 14:15-15:45 MUK 251.

A Twin Peaks három évada a posztmodern televíziózás mérföldköve, illetve egy olyan palimpszesztus vagy „metaszöveg”, melynek segítségével az utóbbi évtizedek számos jelentős kulturális és esztétikai folyamata értelmezhetővé válik. A kurzus során megpróbáljuk különböző módszerekkel (esztétikai tételmelet, műfajelmélet stb.) felbontani a sorozat enigmatikus világát, hogy ezzel közelebb kerüljünk David Lynch esztétikai stratégiájához, hogy megérthessük annak a szuggesztív szerzői „kézjegyeket” a működését, mely át- meg átjárja vizuális kultúránkat. Hívószavak: **neoszürrealizmus, poszthumán, conteo-esztétika, hantológia, biohorror.**

Válogatás a kurzus során használt szakirodalomból:

Jeffrey Andrew Weinstock - Catherine Spooner (Szerk.): *Return to Twin Peaks: New Approaches to Materiality, Theory, and Genre on Television*, Palgrave Macmillan, 2016.

Allister Mctaggart: *The film paintings of David Lynch: challenging film theory*, Intellect, Bristol, Chicago, 2010.

William J. Devlin - Shai Biderman (Szerk.): *The Philosophy of David Lynch (The Philosophy of Popular Culture)*, The University Press of Kentucky, 2011.

Chris Rodley (Szerk.): *David Lynch*, fordította Stóhr Lóránt, Osiris, Budapest, 2003.

BBN-ESZ-402.36 Sajó Sándor: Választható szeminárium

Illúzió gyakorlat

Időpont: szerda, 09:00-10:30 MUK 42.

Az illúzió egyfelől hamis látszatot jelent, a valóssal (az igazzal, a valóban létezővel) szembeállítva. Ennek megfelelően, a filozófia egyik alapvető célkitűzése az illúzió kiküszöbölésére irányul. Ugyanakkor a kifejezésnek pozitív értelme is lehet, mint például a művészi illúzió esetében. A félév során egyebek mellett a következő kérdésekre próbálunk választ találni: megállapítható-e és hogyan, hogy valami az illúzió előbbi vagy utóbbi esete? Nincsenek-e olyan illúziók, amelyek kiküszöbölhetetlenek, tehát még akkor is, ha tudjuk, hogy valami illúzió, képtelenek vagyunk megszabadulni tőle. Miben áll a pozitív értelemben vett illúzió jelentősége? A félév során Descartes, Kant, Marx, Freud, Sartre, Derrida és mások írásait olvassuk és vitatjuk meg.

BBN-ESZ-402.37 Teller Katalin: Választható szeminárium

Strukturalista és posztstrukturalista műértelmezés gyakorlat

Időpont: csütörtök, 12:30-14:00 MUK -132.

A szeminárium a 20–21. század két paradigmaticus műelemzői eljárását térképezi fel. Megvizsgáljuk, mennyiben váltják be a teoretikus alapvetéseket az orosz formalizmus és a részben belőle építkező prágai strukturalista iskola egyes elméleti szövegeiből kiinduló műelemzések. Az érett strukturalizmus és posztstrukturalizmus elbeszélés-elméleti vonatkozásaival és elemzésben való alkalmazásaival Roland Barthes tanulmányai alapján foglalkozunk. A posztstrukturalista megközelítések közül a dekonstruktivista és a gender-elméletek köréből származó irodalmi olvasatokat vesszük példaként.

Az értékelés az órai munka és egy műelemző szemináriumi dolgozat alapján történik.

Kötelező primér olvasmányok:

Emily Brontë: *Üvöltő szelek* (több kiadás)

Nyikolaj Gogol: *A köpönyeg* (több kiadás)

Ian Fleming: Goldfinger (több kiadás)
Edgar Allan Poe: Monsieur Valdemar kóresete ténytyszerű megvilágításban (több kiadás)
Rainer Maria Rilke: Képek könyve (több kiadás)

Kötelező szakirodalom:

- Roland Barthes: A műtől a szöveg felé. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 95–99.
- Roland Barthes: Egy Edgar Poe-mese textuális elemzése. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 137–153.
- Roland Barthes: Bevezetés a történetek strukturális elemzésébe. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla: A modern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 1998, 527–542.
- Paul de Man: Szemiotika és retorika. In: uő: Az olvasás allegóriái. Budapest: Magvető 2005, 13–31.
- Paul de Man: Trópusok (Rilke). In: uő: Az olvasás allegóriái. Budapest: Magvető 2005, 32–71.
- Borisz Eichenbaum: A „formális módszer” elmélete. In: uő: Az irodalmi elemzés. Budapest: Gondolat 1974, 5–40.
- Borisz Eichenbaum: Hogyan készült Gogol *Köpönyege*. In: uő: Az irodalmi elemzés. Budapest: Gondolat 1974, 58–78.
- Roman Jakobson: Nyelvészet és poétika. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla: A modern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 1998, 449–456.
- Susan S. Lanser: Egy feminista narratológia felé. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 520–537.
- Beth Newman: „A szemlélő helyzete”: Nemi szerepek, narráció és tekintet az *Üvöltő szelek*ben. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Budapest: Osiris 2002, 583–600.
- Viktor Sklovszkij: A művészet mint fogás. In: Fresli Mihály – Molnár Angelika (szerk.): A szó feltámasztása. Szombathely: Nyugat-Magyarországi Egyetem – Savaria University Press 2016, 13–31.

BBN-ESZ-402.38 Seregi Tamás: Választható szeminárium

Kant: Ítéloerő kritikája gyakorlat

Időpont: csütörtök, 14:15-15:45 MUK -132.

A kurzuson Immanuel Kant esztétikai főművét olvassuk jelenkori perspektívából. Kitérünk a szép fogalmának történetére és mai változataira, az érdeknélküliség esztétikai és művészetelméleti kérdésére, az ízlés fogalmának a művészetelméletből való eltűnésére, az ízlés szociológiájára, a természet és a művészet viszonyára, az esztétikai és a művészeti érték problémájára.

BBN-ESZ-402.39 Hadi Barbara: Választható szeminárium

Kép, világkép, történetiség gyakorlat

Időpont: péntek, 14:45-16:15 MUK -132.

BBN-ESZ-402.40 Goda Mónika: Választható szeminárium

Kortárs bábművészet és -elmélet: I. A mozgó tárgy gyakorlat

Időpont: csütörtök, 14:15-15:45 MUK -132.

A kurzus a kortárs bábművészeti szcéna alakulását igyekszik feltékepezni mindenekelőtt az ún. „figuraszínház” kísérletező tendenciáira koncentrálni, valamint a művészeti terület aktuális fejlődésének az avantgárd törekvésekre visszavezethető elméleti gyökereit is érintve.

Napjaink bábokkal operáló előadóművészetének – többek között ontológiai és (test-)fenomenológiai vonatkozású – kérdéseire különféle alkotói attitűdök vizsgálatán keresztül közelítünk.

A szakirodalom tárgyalásán túl meghatározó jelentőségű művészek saját szövegeit is segítségül hívva, továbbá az órákon közösen megtekintett rövid előadásrészletek elemzése mentén teszünk kísérleteket a kiválasztott művekben az élettelen tárgy mozgatása során végbemenő *megelevenedés-aktus* kapcsán felvetődő, művészetfilozófiai és antropológiai szempontokból is releváns problémák körvonalazására.

A kurzus teljesítésének követelményei:

- Részvétel (max. 3 hiányzás)
- Feladat: Prezentáció és/vagy esszé (egy választott téma alapján)

Az értékelés az órai jelenlét és aktivitás, valamint a megjelölt feladat(ok) elvégzése alapján történik

Irodalom (válogatás):

- Eruli, Brunella: *A bábjáték és a tárgyszínház alkalmazása a kortárs előadóművészetben.*
In.: *Art Limes. Báb-tár.* 14. évf. 2. sz. (2016) 63-67.o. (Ford. Szántó Viktória)
- Gombrich, E. H.: *Elmélkedés egy vesszőparipáról, avagy a művészi forma gyökerei.*
In.: Horányi Özséb (szerk.): *A sokarcú kép. Válogatott tanulmányok a képek logikájáról.* Typotex, Budapest. 1982. 23-40. o. (Ford.: Rohonczy Katalin)
- Kékesi Kun Árpád: *A határátlépés (színház-)kulturális fenomenológiája.*
In.: *Látvány/színház. Performativitás, műfaj, test.* L'Harmattan, 2006. 63-77. o.
- Kleist, Heinrich von: *A marionettszínházról.*
In.: *Kultusz és áldozat. A német esszé klasszikusai.* Európa Kiadó, Budapest, 1981. 93-101.o. (Ford.: Petra-Szabó Gizella)
- Knoedgen, Werner: *A lehetetlen színház. A figuraszínház fenomenológiájához.* Urachhaus, Stuttgart, 1990. (Részletek magyar nyelvű kéziratban)
- Plessner, Helmuth: *A színész antropológiájáról.*
In.: *Játéktér,* 2015 / ősz. 24-31.o. (Ford.: Besze Flóra)
http://www.jatekter.ro/wp-content/uploads/2016/01/jatekter_2015_osz.pdf
- Rényi András: *A marionett utópiája* (Előadás a Magyar Színházi Intézet Blattner-konferenciáján)
http://www.renyiandras.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=104

Az esetleges további
változtatásokról a tanszéki
faliújságon tájékozódhatnak!